

ISSN 2146-4456

BELGİ

DERGİSİ

Pamukkale Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi

Cilt/Volume 1 Sayı/Number 6 Yaz/Summer 2013

İÇİNDEKİLER

Makaleler

Önder Göçgün.....	665
<i>Fahri Akçakoca Akça ve Çalışmaları</i>	
Yasemin Beyazıt.....	709
<i>Hüseyin Mazlum Bababalım ve Ailesi'nin Milli Mücadele'deki Rolü</i>	
Serhat Bal.....	731
<i>CHP Parti Müfettişlik Raporlarının Değerlendirilmesi: Balıkesir Örneği</i>	
Ayşegül Şentürk.....	743
<i>Mustafa Necati Bey'in Bir Eğitim Projesi: Maarif Eminliği</i>	
Necat Çetin.....	755
<i>Mübadil Tasfiye Talepnamelerine Göre Denizli'ye İskân Edilen Mübadillerin Memleketleri ve İskân Edildikleri İdari Birimler</i>	
Tahir Kodal.....	771
<i>Kıbrıs Sorununun Çözümü Konusunda Bilinmeyen Bir Kaynak: Prof. Dr. Nihat Erim'in Başbakan Adnan Menderes'e Sunmuş Olduğu Rapor</i>	

Konferanslar

Cezmi Eraslan.....	803
<i>Tarihi Gelişimi İçinde Millet Egemenliği Düşüncesi ve Mustafa Kemal Atatürk</i>	
Azmi Özcan.....	815
<i>Mehmet Akif ve Medeniyet</i>	

Merkezimizden Haberler

821

Yazım Kuralları

829

HÜSEYİN MAZLUM BABABALIM VE AİLESİ'NİN MİLLİ MÜCADELE'DEKİ ROLÜ

THE ROLE OF HÜSEYİN MAZLUM BABABALIM AND HIS FAMILY IN THE TURKISH NATIONAL STRUGGLE

Yasemin BEYAZIT*

Özet

Bu makalede, Denizli I. Dönem TBMM milletvekillerinden olan Hüseyin Mazlum Bababalım (1858/1859-1945) ve ailesinin Milli Mücadele dönemindeki rolleri incelenmiştir. Hüseyin Mazlum sakini bulundukları tarihi Dediği Tekkesinin son tekkenişini olup, Bektâşilik tarikatı içinde halifelik makamına kadar yükselmiştir. Oğulları Süleyman, Cafer Sadık ve Mümtaz I. Dünya Savaşı'nda farklı cephelerde savaşmış, bunlardan Süleyman Galiçya cephesinde şehit düşmüştür. Mümtaz ve Cafer Sadık ise Milli Mücadele döneminde kurdukları Yıldırım Müfrezesi ile Aydın-Köşk-Denizli havalisinde Yunanlılarla çarpışmış, yaşanan Denizli olayına müdahil olmuş, daha sonra 57. Tümenin içinde mücadelelerine devam etmişlerdir. Lozan görüşmeleri sürerken Cafer Sadık, Seferihisar'da şehit düşmüştür. Hüseyin Mazlum ise bu süreçte Nazilli kongresine Tavas temsilcisi olarak katılmış, ardından I. TBMM'ye Denizli'den gönderilen beş vekilden biri olmuş ve Meclis'te aktif rol oynamıştır. Bu faaliyetleri ile Bababalım Ailesi, Denizli-Tavas bölgesinde, Aydın Cephesinde ve I.TBMM'de Milli Mücadele'nin önemli bir parçasıdır.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele Dönemi, Hüseyin Mazlum (Baba, Bababalım), Mümtaz Bababalım, Cafer Sadık, Dediği Tekkesi, Teslim Tekkesi, Bektâşilik.

Abstract

This article discusses the role of Hüseyin Mazlum Bababalım (1858/1859-1945), the first term Denizli deputy of TBMM, and his family in the national struggle era. Hüseyin Mazlum, who was the last tekkeniş of historical Dediği dervish lodge and its resident, advanced to the caliphate post within the Bektashism. His sons, Süleyman, Cafer Sadık and Mümtaz, had fought in different fronts in the First World War. Among them, Süleyman fell as a martyr in the Galicia front. As for Cafer Sadık and Mümtaz, they fought against Greek forces with the thunderbolt platoon that they founded during the national struggle era in the Aydın-Köşk-Denizli region. They took part in the Denizli incident, and thereafter they continued the fight within the 57th division. Cafer Sadık fell martyr while the Lozan negotiations were ongoing. As to Hüseyin Mazlum, within this period he attended the Congress of Nazilli as a representative of Tavas, and then was one of the five deputies sent from Denizli to the first TBMM, where he took an active role in the Assembly. With these activities, the Bababalım Family was a significant part of the national struggle in the Denizli-Tavas region, in the Aydın Front and in the first TBMM.

Key words: National Struggle Era, Hüseyin Mazlum (Baba, Bababalım), Mümtaz Bababalım, Cafer Sadık, Dediği Dervish Lodge, Teslim Dervish Lodge, Bektashism.

* Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Kınıklı Yerleşkesi-DENİZLİ

Giriş

Bu makalenin temel amacı, Denizli I. Dönem TBMM milletvekillerinden olan Hüseyin Mazlum Bababalım (1858/1859-1945) ve ailesinin milli mücadele dönemindeki rollerini ulaşılabilen kaynaklar ölçüsünde ortaya koymaktır. Ailenin bölgedeki tarihi rolleri kısa zaman önce *Denizli Dediği Tekkesi*¹ adıyla yayınlanan bir kitapla ortaya konulmaya çalışılmış, Milli Mücadele devrindeki rolleri de genel hatlarıyla bu eserde ele alınmıştır. Bu makalede ise konu derinleştirilerek müstakil olarak incelenmektedir.

Hüseyin Mazlum ve ailesi, Denizli-Tavas-Acıpayam güzergâhında Karataş Köyü yakınlarında tarihi bir yol üzerinde konumlanmış bir Bektaşî tekkesi olan Dediği Tekkesi'nin² sakinleridir. Bu tekkenin son tekkenişini Hüseyin Mazlum'dur (Ek 1)³. Bugünkü bilgilerimize göre, XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Bababalım⁴ ailesi burada tekkenişinlik görevini yürütmüştür⁵. Aileden tespiti yapılabilen ilk kişi Seyyid Ali'dir. Seyyid Ali 1724-1767 yılları arasında burada tekkenişindir. Ailenin bilinen en büyük atasının "seyyid" ünvanını taşıması, onların soylarını Hz. Peygamber sülalesine dayandırdıklarını gösterir. Bu durum, Bektaşîlik içinde yaygındır.

Hüseyin Mazlum'un babası Ali Dede, annesi Hatice Hanım'dır⁶. 1940 yılında düzenlenen nüfus kaydına göre H. 1275/M. 1858-1859⁷, TBMM arşivinde yer alan özgeçmişine göre ise H. 1276/1859-1860 doğumludur⁸ (Ek 2). Babasının ölümünden sonra (H. 1283/M. 1866-1867) tekkenişinliğe atanmıştır⁹. Bababalım ailesi, Hüseyin Mazlum devrinde Karataş köyü yakınlarındaki Teslim Baba Tekkesinin de tekkenişinliğini yürütmüştür.

¹ Mustafa Beyazıt-Yasemin Beyazıt, *Denizli Dediği Tekkesi*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2014.

² Dediği Tekkesi, tarihi bir Bektaşî tekkesidir. Tekke mahallinde iki türbe bulunmaktadır. Bunlardan biri Kazak Abdal'a diğeri ise Dediği Sultan'a aittir. Bu tekkenin XVI.-XVII. yüzyıllarda Kazak Abdal ile Dediği Sultan'ın yaşadığı devirlerde kurulduğu düşünülmektedir. Tekkenin kuruluşu, Bektaşîliğin Balım Sultanla birlikte kurumsallaştığı bir evreye isabet eder. Rivayetlere göre, Kazak Abdal, Balkanlar'daki Demir Baba ocağından yetişmiş, daha sonra ise Balım Sultan'dan el almıştır. Bu rivayet Kazak Abdal'ın Bektaşîliğin kurumsallaşması aşamasında Denizli çevresinde etkin bir derviş olduğunu gösterir. Dediği Ali Sultan da, rivayetlere göre tekkeye Kazak Abdal'ın ölümünden sonra gelip yerleşmiştir. Dediği Sultan, Konya-İlgın çevresinde tekkeler kuran Dediği Sultan'ın bir müridi olabileceği gibi, Balkan Bektaşîliği içinde yetişmiş bir kişi de olabilir. Çünkü, Demir Baba menakibinde Dediği Baba'dan söz edildiği görülür. Kazak Abdal'ın da Balkan Bektaşîliği içinde yetişmesi bu düşüncüyü güçlendirir. Mustafa Beyazıt-Yasemin Beyazıt, a.g.e., s.36-49; *Demir Baba Velâyetnamesi (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Haz.: Filiz Kılıç-Tuncay Bülbül, Grafiker Yay., Ankara 2011, s.46-47.

³ Mustafa Beyazıt-Yasemin Beyazıt, a.g.e., s.49-61.

⁴ Aile, soyadı kanunundan sonra Bababalım soyadını kullanmıştır. Bu soyadının seçilmesi de ailenin sahip olduğu tarihi ve kültürel misyonla ilişkilidir. Hüseyin Mazlum, soyadı kanunundan önce "Hüseyin Mazlum Baba" olarak bilinirdi. Bu kanunla birlikte Hüseyin Mazlum, Bektaşîlik erkânında Balım Sultan'a bağlı oldukları için Baba ünvanına Balım ismini ekleyerek Bababalım soyadını kullanmış olmalıdır. Buna rağmen 1942 tarihli dilekçesinde Mümtaz Bey'in ismini "Mümtaz Balım" şeklinde yazdığı dikkati çeker. Babası Hüseyin Mazlum'un ise Bababalım soyadını kullandığını tespit edilmiştir. Bakınız: BCA, 490. 01/519.2083/1.25; BCA, 490.01/519.2083/1.31,32,33.

⁵ Bedri Noyan Dedebeba, *Bütün Yönleriyle Alevilik ve Bektaşîlik*, C.V, Ardiç Yay., Ankara 2002, s.82-83.

⁶ *TBMM Albümü 1920-2010*, C. 1, s. 22.

⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490.01/519.2083/1.31

⁸ TBMM Arşivi, HT, 106.1.1

⁹ Mustafa Beyazıt-Yasemin Beyazıt, a.g.e., s.56.

Hüseyin Mazlum Denizli'de medresede eğitim görmüş¹⁰, aynı zamanda Bektaşilik tarikatı içinde de ilerlemiş halifelik¹¹ makamına kadar yükselmiştir. Döneminin tanınmış, önde gelen Babagân Bektaşileri arasındadır¹². Tarihi tam olarak bilinemese de I. Dünya Savaşı arifesinde hacca da gitmiştir¹³. Hüseyin Mazlum'un tekkenişinlik dönemi, Dediği Tekkesi'nin yeniden imar edildiği bir dönemdir. O, Dediği Sultan Türbesi'ni H. 1302/M. 1884-1885'de tamir, Dediği Dergâhını ise H. 1325/M. 1907-1908 yılında inşa ettirmiştir. Hem türbenin hem de dergâhın kitabelerinden ve yazdığı şiirlerinden Hüseyin Mazlum'un Hak ve Ehl-i Beyt sevgisiyle yoğrulduğu söylenebilir. Mezar taşında da mürşid ve halifelik makamına yükselmiş biri olarak tanımlanmaktadır¹⁴.

Hüseyin Mazlum'un iki eşi vardır¹⁵. Birinci eşi Ümmü Hanım'dan Ali, Mehmet Mümtaz ve Süleyman¹⁶ isimli üç oğlu, ikinci eşi Zeliha Hanım'dan ise beş erkek evladı olmuştur. Bunlar, Muharrem, Hüseyin Mazlum, Ahmet Muhtar, Hüseyin Hulki Rıza ve Cafer Sadık'tır¹⁷. I. Dünya Savaşı başladıktan sonra oğullarından Süleyman Galiçya cephesinde, Cafer Sadık Kafkas Cephesi'nde, Mümtaz¹⁸ ise Irak'ta Kutü'l-amare'de ve Hemedan'da savaşmıştır. Bu süreçte oğlu Süleyman Galiçya Cephesi'nde şehit olmuştur¹⁹. Cafer Sadık ise aileden alınan bilgilere göre²⁰, Kafkas cephesinde Ruslara karşı savaşırken esir düşmüştür. Ruslar tarafından Sibirya'ya götürülmüş, Bolşevik ihtilali sırasında bir vesile ile kaçarak Almanya'ya gitmiştir. Buradan ailesine mektup göndererek yaşadığını bildirdikten sonra bilahare yurduna dönmüştür. Mümtaz da Irak Cephesi'nden sağ olarak evine gelebilmiştir.

¹⁰ TBMM Arşivi, HT, 106.1.1.

¹¹ Bektaşilikte "aşık, muhib, derviş, baba ve halife" dereceleri vardır ve babalık verme yetkisi halifeye aittir. Bu nedenle, halife Bektaşiliğin en büyük makamıdır. Abdülbaki Gölpınarlı, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1997, s.269.

¹² Hülya Küçük, *Kurtuluş Savaşında Bektaşiler*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2003, s.133; Babagân Bektaşiler, Hacı Bektaş-ı Velî'yi pir kabul ederler. Balım Sultan'ı kutsarlar ve Balım Sultan erkânı yürütürler. Bektaşiliğin soyca devam ettiğini ileri süren Çelebileri veliaht olarak görmezler. Hakkı Saygı, *Soru ve Cevaplarla Alevi-Bektaşî İnancı*, Cem Vakfı Yay., İstanbul 2007, s.119-120.

¹³ Mustafa Beyazıt-Yasemin Beyazıt, a.g.e, s.57.

¹⁴ Mustafa Beyazıt-Yasemin Beyazıt, a.g.e, s. 56.

¹⁵ Dediği Tekkesi kitabı kaleme alındığında Hüseyin Mazlum'un aile şeceresi çıkarılmıştı. Bu şecere arşiv belgeleri, aileden alınan bilgiler doğrultusunda düzenlenmişti. Ancak bunlar da bazı eksik ve hatalar tespit edilmiştir. Ulaşılan son bilgilere göre, Hüseyin Mazlum'un ilk eşi Ümmü Hanım'dan dört, ikinci eşinden beş olmak üzere dokuz çocuğu vardır. Ali, Mümtaz, Süleyman ve Hatice Ümmü Hanım'dan, Cafer Sadık, Ahmet Muhtar, Hüseyin Hulki, Hüseyin Mazlum ve Muharrem Zeliha Hanım'dandır.

¹⁶ Daha önce yayınlanan kitabımızda Mehmet Mümtaz'ın annesinin Zeliha Hanım olduğu belirtilmişti. Mustafa Beyazıt-Yasemin Beyazıt, a.g.e, s. 61. Son ulaşılan aile üyelerinin naklettiği bilgilere göre ise onun annesi Ümmü Hanım'dır.

¹⁷ Mustafa Beyazıt-Yasemin Beyazıt, a.g.e, s.61.

¹⁸ Mümtaz Bababalım, ortaokulu Denizli'de, liseyi İzmir İdadisi'nde okumuştur. Babasının isteği üzerine Kadirga Tıbbiyesi'nde bir sene okumuştur. Babasının hacca gittiği zaman, baba vekili olarak Denizli'de kalmış bu sırada rüştiyelere öğretmen alımı yapılırken başvurarak Urfa'nın Birecik ilçesine öğretmen olarak atanmıştır. I. Dünya Savaşı patlak verdiğinde ise Halep'te maarif müfettişidir. Savaş çıkınca eğitim görerek yedek subay olmuş ve Irak Cephesi'nde savaşmıştır. Bedri Noyan Dedeaba, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik*, C.VI, Ankara 2003, s. 63-64.

¹⁹ TBMM Arşivi, HT, 106.1.1.

²⁰ Mustafa Beyazıt-Yasemin Beyazıt, a.g.e., s.67.

Ailenin Milli Mücadele'deki Rolü

I. Dünya savaşının bitiminin ardından Hüseyin Mazlum ve ailesinin, fiilen Milli Mücadele'ye katıldıkları tespit olunmaktadır. Batı Anadolu'da kurulan Redd-i İlhak Cemiyetini ve daha sonra kurulan Heyet-i Milliye'yi desteklemiş²¹, özellikle Denizli-Tavas bölgesinde etkin rol oynamışlardır. İzmir'in işgalinin ardından 15 Mayıs'ta Denizli'de, 16 Mayıs'ta Tavas'ta bir protesto mitingi yapılmıştır. Ardından Denizli'de Müftü Ahmed Hulusi Efendi önderliğinde 29 Mayıs 1919'da Müdafaa-i Hukuk ve Reddi İlhak Cemiyeti kurulmuş, bu cemiyet 12 Temmuz 1919'da yeniden teşkilatlanarak Denizli Heyeti Milliyesi adını almış, 4 Ağustos 1920'de de Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetine dönüşmüştür. Bu cemiyet gönüllülerden oluşan birlikler tesis ederek cepheye her türlü desteği sağlamıştır²². Kurulan gönüllü müfrezeler Sarayköy'de konuşlanmışlar, Nazilli ve Aydın'ın düşman işgalinden kurtarılmasında (30 Haziran 1919) mühim roller üstlenmişlerdir. Hemen akabinde Aydın'ın yeniden işgali üzerine bu birlikler Umurlu-Köşk cephesine destek sağlamışlardır. Aydın'ın kaybı Sarayköy ve Denizli halkı üzerinde kötü bir tesir uyandırmış, Heyet-i Milliyeler harekete geçerek cephenin güçlendirilmesi için yeni tedbirler almışlardır. Bu sırada Galip Hoca (Celal Bayar) bölgeye gelerek halkı aydınlatmış, Demirci Mehmed Efe de kızanlarıyla Umurlu'ya gelerek Kuva-yı Milliye'ye katılmıştır²³. 12 Temmuz 1919'da Tavas Redd-i İlhak Heyet-i Milliyesi'nin kurulması ile Hüseyin Mazlum'un oğlu yedek subay Mümtaz'ın (Ek 3) da Yıldırım isimli bir müfreze kurarak cepheye gitmesi bu döneme tesadüf eder. Mümtaz Bey, Denizli Heyet-i Milliyesi'ne hitaben yazdığı 18 Temmuz 1919 tarihli dilekçede²⁴ 45 kişilik çetesiyle Denizli'de bulunduğunu, silahsızlıktan dolayı cepheye gidemediklerini, gönüllülerin büyük bir kısmının kendi zaruri ihtiyaçlarını karşılayacak güce sahip olmadığını, bu sebeplerle yirmi kadarının firari olduğunu belirtmiştir. Başkan Müftü Ahmed Hulusi Efendi'den işlerinin sağlanmasını ve silahlandırılmalarını istemiştir²⁵. 23 Temmuz 1919'da Yıldırım Müfrezesi Tavas'tan,

²¹ A'dan Z'ye Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Dönemi, C.2, Boyut Matbaacılık, İstanbul 2005, s.424.

²² Tarhan Toker, *Kuvayı Milliye ve Milli Mücadelede Denizli*, Denizli Sanayi Odası Yay., s.30, 33-34; Ali Sarıkoyuncu, "Milli Mücadele'de Denizli Müftüsü Ahmet Hulusi Efendi", *Milli Mücadele'de Denizli ve Müftü Ahmet Hulusi Efendi Sempozyumu Bildiriler*, Denizli Belediyesi Kültür Yay., Denizli 2010, s.65-66.

²³ Veysi Akın, "Sarayköy Heyet-i Milliyesi" ve Milli Mücadele'de Sarayköy, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2009, s.52.

²⁴ Dilekçenin tam metni şöyledir:

"16 Temmuz 1335 sabahı çetem efradı ile Denizli'ye gelmiştim. Efradımın gayri müsellah olmasından naşı cepheye hareket edemedim. Müftü Efendi hazretleri tarafından verilen vaad üzerine silahın vüruduna intizar etmekteyim.

16 Temmuz 1335 akşamı çetem efradına ekmek ve yemek verilmiştir. 17, 18 Temmuz 1335'de efrad kendi cep harçlıkları ile idare ettirilmiş ise de kısm-ı âzamanın badema kendisini idareye iktidarı yoktur. İaşe hususunda buraca muavenet göremediklerinden meyus olan efrattan 20 kadarı bugün 18 Temmuz 1335 zevalde köylerine avdet etmişlerdir. Haklarında firari muamelesi yapılmak üzere kazaya müracaat ettim. Birkaç gün daha bu suretle kalınacak olursa efradın ekserisinin firar edeceği muhakkaktır.

Bizim kaza Heyet-i Milliyesi'nin, Denizli Heyeti Milliye'si ile irtibat peyda edememiş olmasından ileri geldiğini hissettiğim işe hakkındaki adem-i muavenet beni müşkülât içerisinde bırakıyor. Çetem efradının hamiyet ve şecaatlerinden eminim. Fakat açık yüzünden meyusturlar. Buraca işe imkanı yoksa kaza Heyet-i Milliyesi hesabına elyevm mevcut 45 kişilik çetem efradının Denizli'de bulundukları müddetçe muntazaman işe edilmelerini hamiyeti milliyenizden istirham ederim efendim". Ahmet Akif Tütenk, Milli Mücadelede Denizli, Denizli Öğretmenler Yardımlaşma Derneği Yay., İzmir 1949, s.52.

²⁵ Ahmet Akif Tütenk eserinde yer verdiği dilekçenin "Tavas Yıldırım Çetesi Reisi İhtiyat Zabitanından Mümtaz Demir" tarafından yazıldığını belirtir. Tarhan Toker ise belgenin tamamına yer vermemiş, belgeyi özetleyerek

Kala-i Tavas'tan, Çal'dan ve Acıpayam'da gelen diğer müfrezelerle birlikte trenle Köşk cephesine hareket etmiştir²⁶. Müftü Ahmed Hulusi Efendi, Ağustos ayı içinde cepheye gönüllü ve cephe sevkıyatı yapmış, 21 Ağustos 1919'da Yıldırım Müfrezesi'ne ait beygir ve katırlar da cepheye gönderilmiştir²⁷.

Mümtaz Bey, Aydın Cephesinde Umurlu-Köşk hattında görev almıştır. Bu sırada, Aydın Cephesi'nde bulunan Celal Bayar hatıralarında ondan Mümtaz Bey olarak bahseder ve onu ilk defa Umurlu Cephesi'nde tanıdığını belirtir²⁸. Onun birliğinin tam olarak kaç kişiden oluştuğu tespit edilemiyor. Ancak, yukarıda zikredilen belgeye göre 45 kişiden müteşekkildir²⁹. Celal Bayar hatıralarında 200 kişiden oluştuğunu söyler³⁰. Müfrezenin gönüllü sayısını Ali Sarıkoyuncu 95, Nuri Köstüklü 206 olarak verir³¹. Sayılar arasındaki tutarsızlık birliklere katılan yeni gönüllüler sebebiyle olmalıdır. Celal Bayar'ın ifadesi ile Köstüklü'nün verdiği sayılar birbirine yakın olup mevcut sayıyı aksettirdiği düşünülmektedir.

Mümtaz Bey, Yıldırım Müfrezesi (Mücahidleri) ile Üçyol cephesini tutmuş³² ve cephede kendilerinden sıkça söz ettirmişlerdir³³. Gerçekleşen Üçyol muharebelerinde başarı sağlanamamışsa da, Haziran 1920'ye değin Köşk bölgesi Yunanlılar'a karşı korunmuştur. Celal Bayar hatıralarında, Mümtaz Bey'in Üçyol Mevkisi'nde oynadığı rolden ve bu dönemde yaşananlardan ayrıntılarıyla bahseder. Aydın'ın düşman işgalinden kurtarılması planlanırken Demirci Mehmet Efe, Yörük Ali Efe, 57. Tümen komutanı Albay Şefik, Binbaşı Hacı Şükrü ve Galip Hoca durumu müzakere ederler. Görüşme esnasında Yörük Ali Efe, Aydın yerine öncelikle kendilerini tehdit edebilecek çevredeki kuvvetlerin üzerine gidilmesi fikrini savunması sonucu Üçyol savaşına karar verilmiştir. Savaş 26 Ağustos 1919'da başlamıştır. Albay Şefik Bey, Demirci Mehmet Efe ve Galip Hoca komuta merkezi olan Köşk'te kalmışlar, Yörük Ali Efe'nin, Gökçen Efe'nin ve diğer efelerin kuvvetleri ile Mümtaz Bey komutasındaki kuvvetlerle savaşa başlamıştır. Mümtaz Bey'in kuvvetleri kurulan cephenin sol tarafında Gökçen Efe'ninkilerle birlikte yer almıştır. Savaş karanlık basıncaya kadar sürdüyse de Yunanlılar sökülüp atılamamış, bu sırada Mendeküme köylüleri de silah ve baltalarla savaş saflarında yerlerini almış, kadınlar da su, ekmek ve cephe dağıtmışlardır. Köşk'ten top, silah ve asker desteği sağlandıktan sonra ertesi gün için cephe yeniden düzenlenmiş,

yine Mümtaz Demir ifadesini kullanmıştır. Tarhan Toker'in kaynakları arasında Tütenk'in eseri yer almaktadır. Bu sebeple belgeyi Tütenk'in eserinden aktardığı söylenebilir. Nuri Köstüklü'nün eserinde de benzer bir kullanım mevcuttur. Bahsi geçen kişinin Mümtaz Bey (Bababalım) olmasına rağmen "Mümtaz Demir" şeklinde adlandırılma nedeni tespit edilememiştir. Ahmet Akif Tütenk, a.g.e., s.52, Tarhan Toker, a.g.e., s.81; Nuri Köstüklü, *Milli Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 1999, s.106.

²⁶ Ercan Haytoğlu, "Milli Mücadele Döneminde Tavas", *Kadim Oğuz Şehri:Tavas*, Ed. Mehmet Meder-Süleyman İnan-Mehmet Karabay, Tavas Belediyesi Yay., İzmir 2014, s.26-33; Tarhan Toker, a.g.e., s.56.

²⁷ Ali Sarıkoyuncu, a.g.m., s.91.

²⁸ Celal Bayar, *Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Gidiş*, C.7, Sabah Kitapçılık, İstanbul 1997, s. 234.

²⁹ Ahmet Akif Tütenk, a.g.e., s.52; Tarhan Toker, a.g.e., s. 81.

³⁰ Celal Bayar, a.g.e., s.56-60.

³¹ Ali Sarıkoyuncu, a.g.m., s.62; Nuri Köstüklü, a.g.e., s. 105

³² Nuri Köstüklü, a.g.e., s. 106; Sıtkı Aydinel, *Güneybatı Anadolu'da Kuvâ-yı Milliye Harekâtı*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1993, s.240

³³ Nuri Köstüklü, a.g.e., s.105-106.

Mümtaz Bey bu defa Akça köyünden gelen Halil İbrahim Efendi ile birlikte sol kolda yer almıştır. Güneş doğmadan başlayan çarpışmalar gün boyu devam ettiyse de başarıya ulaşılamamış, özellikle Yörük Ali Efe kuvvetleri ağır zayıat vermiştir³⁴.

Mümtaz Bey, 1942 yılında CHP'ye verdiği ve terfiini ve taltifini istediği dilekçesinde savaştaki çabalarından söz eder. Burada, Milli Mücadele ve sonrasındaki faaliyetlerini anlatır (Ek 4-5). Milli Mücadele'deki rolünün ilk safhalarını " *...Bendeniz, milli mücadelenin fevranında düşmana karşı bayrak açan vatanseverlerin, Aydın cephesinin ön saflarında bilfiil silahlı serhad vücuda getirmiş bir ferdiyim. Yedek subay bulunmaklığım ve geçen büyük harbin başından sonuna kadar bilffil cephelerde ve fırka erkânı harbiyesinde mesbuk hizmetlerimden aldığım dersler ve tecrübelerimden istifade ederek Aydın Kışk cephesine bağlı Üçyol nam ile maruf mühim bir gedikte teşkiline muvaffak olduğum ve bizzat kumanda ettiğim milli intikam taburumla ve yalnız piyade silahımla karşımdaki bir alay piyade ve bir batarya dağ topçusundan mürekkep düşman kuvvetini, bütün mahrumiyetlerimize rağmen bir seneye yakın yerinde saydırdım ve müteaddit hücumlarını akim bırakmağa muvaffak oldum, bilahare 1336 senesinde düşmanın her cepheden ve faik kuvvetlerle vukubulan umumi taarruzunda dahi mevkiimi muhafaza etmiş isem de sağ ve solumdaki diğer milli cephelerin gerilemesi üzerine bi'l-mecburiye harp kaidelerine uyarak Denizli istikametinde çekildim...*"³⁵cümleleriyle anlatır.

Milli Mücadele sırasında 22 Haziran 1920 tarihinde başlayan Yunan saldırılarıyla Köşk cephesi çökmüş ve bölgede kaos ve anarşi ortamı oluşmuştur. Nazilli ve çevresinde yaşayanlar Denizli'ye göç etmiş, Kuva-yı Milliye birlikleri de Sarayköy'e çekilmişlerdir. Yunan birliklerinin 2 Temmuz'da Sarayköy önlerinde görülmeleri üzerine ise, Denizli halkının çoğu Tavas, Acıpayam, Dinar, Burdur ve Antalya'ya gitmiş³⁶, 5 Temmuz'da Buldan ve Sarayköy işgale uğramıştır. Müftü Ahmed Hulusi Efendi bu sırada Denizli'deki Rum erkeklerinin Yunan kuvvetlerine destek verme ihtimalini düşünerek onların Eğirdir ve Dinar'a göç ettirilmesi için Demirci Mehmed Efe'den yardım istemiş, şehirdeki bazı çevrelerce bu istek nahoş karşılanmıştır. Bunun üzerine Müftü Ahmed Hulusi Efendi Demirci'nin de onayıyla ailesini alarak Tavas'a gitmiştir. Onun gidişini diğer mülki erkan da izlemiş, şehirde emniyet ve asayiş sorunu yaşanmaya başlamıştır³⁷.

Demirci Mehmet Efe bu sırada adamlarından Sökeli Ali Efe'yi, Rum erkeklerini göç ettirmek için Denizli'ye göndermiş, fırsattan yararlanmak isteyen Ali Efe ve adamları düşman geliyor diyerek evleri boşaltıp soygunlar yapmışlardır. Özellikle Çamlık yoluyla Tavas'a kaçmak isteyenleri soymak istemeleri rahatsızlığı iyice artırmıştır³⁸. Bunun üzerine çıkan olaylarda, Denizli halkı Ali Efe'yi ve birkaç adamını öldürmüştür. Olayları duyan Demirci, Denizli'ye gelerek Denizli'nin ileri

³⁴ Celal Bayar, a.g.e., s. 56-60.

³⁵ BCA, 490. 01/519.2083/1.24.

³⁶ Ercan Haytoğlu, a.g.m., s.42-43.

³⁷ Ercan Haytoğlu, a.g.m., s.46.

³⁸ Ercan Haytoğlu, a.g.m., s.44-46.

gelenlerinin de bulunduğu altmış kişiyi katletmiştir³⁹. Yaşanan bu olayla Mümtaz Bey'in de bir ilgisi olduğu tespit edilmektedir. Mümtaz Bey zikredilen dilekçesinde bu konuyu,

*"... o sırada efe geçinenlerin basit düşünceler ile Denizli'de ihdas ettikleri anarşi ve kıtalin atiyen memleket ve millete getireceği zararları teyakkun ile bu fecayii önlemeğe çalışmış olmaklığım her nasılsa bir kabahat addedilerek Demirci Mehmet Efe tarafından idama mahkum edildim. Irkan halis Türk evladı bulunduğumdan bu idam hükmüne rağmen milli azmim kırılmadı, ruhumdaki vatan aşkı sönmedi, bu garib tecelliya karşı aylarca çalı diplerinde mücadele ettim..."*⁴⁰ cümleleriyle açıklar. Mümtaz Bey, olayın ayrıntılarına girmeden yaşananları önlemeye yönelik çabalarda bulunduğunu, bunun da Demirci Mehmet Efe tarafından kabahat olarak görüldüğünü ve kendisi hakkında idam emri çıkartıldığını belirtir. Ailenin yaşanan Denizli Olayı'yla ilgisine dair, anlatılan bir hikâye de kurulan bağı kuvvetlendirir. Bu rivayete göre, Hüseyin Mazlum ailesinden biri, Milli Mücadele esnasında Denizli'ye para toplamaya gelen Demirci Mehmet Efe'nin adamlarından birini Kaleiçi mevkiinde öldürür. Çünkü, haksız yere halktan para toplayarak zulümde bulunmaktadır. Bunun üzerine Demirci Mehmet Efe intikam almak için, Karataş Köyü havalisindeki Dediği Tekkesi'nin bulunduğu mevkiye gelir. Gece geç saatlerdir, dinlenip sabah erkenden saldırmayı düşünür. Ancak rüyasında bir evliya görür. Evliya ona, tekkeyi basması ve oradakilere zarar vermesi halinde gazabının büyük olacağını, kızanlarını alarak oradan ayrılması gerektiğini söyler. Demirci bu rüyadan etkilenerek tekkeyi basmadan geri döner gider. Ona göre tekkedeki yatırlar rüyasına girmiştir. Anlatılan hikâye, oldukça düşündürücüdür. Bababalım ailesinden Demirci'nin adamını öldüren kimdir? Böyle bir olay vuku bulmuş mudur? Demirci Karataş'a gelip tekkeyi basmak istemiş midir? Dilekçesinde belirttiği üzere Mümtaz Bey, Denizli olayını nasıl durdurmaya çalışmıştır? Demirci Mehmet Efe tarafından bu olay niçin yanlış anlaşılmıştır? Bu soruların ayrıntılarını bilmiyoruz. Ancak Demirci Mehmed Efe'nin Tavas'a giderek oraya giden Denizlilileri cezalandırmak istediği bilinmektedir⁴¹. Demirci'nin bu isteği ile tekkeye gidişi hakkında anlatılan hikâye arasında bir bağlantı bulunması mümkün olabilir.

Mümtaz Bey, Demirci Mehmet Efe ile yaşadıklarına rağmen kurtuluş mücadelesine kardeşleriyle birlikte devam etmiştir. Bölgede 57. Tümenin ihyasında kardeşi Cafer Sadıkla ve ismini belirtmediği bir diğer kardeşiyle birlikte çalışmıştır (Ek 6). Denizli olayından sonraki yaşananları Mümtaz Bey,

"...husüle gelen sükundan ve Denizli'de askeri teşkilatın kurulmağa başlamasından cüret alarak hemen etrafımızdan silah ve atları kendilerinden vücuda getirdiğim bir bölük süvari ile Denizli'de kadro halinde bulunan tarihi 57. tümene iltihak ettim, yine yedek subay olan küçük biraderim de keza etrafımızdan

³⁹ Bayram Bayraktar, "Milli Mücadelede Denizli Olayı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. VIII, S. 22, Ankara 1991, s.141-153. [www. http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-22/milli-mucadelede-denizli-olayi](http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-22/milli-mucadelede-denizli-olayi).

⁴⁰ BCA, 490. 01/519.2083/1.24; Veysi Akın, a.g.e., s.52.

⁴¹ Ercan Haytoğlu, a.g.m.,s. 47

topladığı müsellaah bir piyade bölüğü ile bana peyrev oldu, bizim bu milli kuvvetlerimiz İstiklal Savaşı'mız tarihinde çok şerefli bir sahife teşkil eden o 57. Tümen'imizin çekirdeği oldu. Bu suretle tümenin kuruluşunda da şerefli bir hizmet ifa etmiş bulunduk ve tümende ilk tavzih edilmiş yedek subaylar mevkinde aldık ve artık bu bölüklerimizin bilfiil komutanı olarak fırkamızla birlikte ve fırkamızın iştirak ettiği bütün geri ve şerefli ileri harekatta her türlü güçlükleri yenerek çalıştık, bu meyanda yedek subay okulunu ikmal eden diğer küçük biraderim de tümenimiz subayları içine katıldı, o da bilfiil takım komutanı idi, şu suretle üç subay birader cephelede ve babamız da tarihi Büyük Millet Meclisi'nde Denizli mebusu olarak aza bulunuyordu ki bir evden babalı oğullu dört öz Türk evladı bizler, Türk'ün İstiklal Savaşı kahramanlarının eşsiz şanlı saflarında yer almış bulunuyorduk. Merhum Ulu Atatürk, eşsiz büyük askerin yarattığı cihanşümül zaferi idrak ederken küçük kardeşim piyade bölük komutanı Cafer Sadık'ı İzmir Seferihisar Kazası'nın Doğanbey nahiyesinde şehit vermek sureti ile aziz Türk vatanının istiklali şerefine kurban eyledik. Sağ kalanımız bilahare terhisana yuvamıza döndük..."⁴² cümleleriyle anlatır. Mümtaz Bey'in belirttiği üzere Cafer Sadık, Milli Mücadele'de ağabeyi Mümtaz ile birlikte İzmir-Aydın çevresinde görev yapmış, savaş bittikten sonra Lozan müzakereleri sürerken, Seferihisar bölgesinde Sisam adasından gelen Rumların yaptığı bir gece baskını sonucu Doğanbey'de şehit düşmüştür⁴³. Kabri, Seferihisar'da şehitliktedir (Ek 7).

Mümtaz Bey, Köşk bölgesindeki cephe faaliyetini sürdürürken babası Hüseyin Mazlum da bu mücadeleye destek vermiştir. Celal Bayar hatıralarında, Mümtaz Bey'den bahsederken babası Mazlum Baba'nın da Bektaşî tacı ve kıyafeti ile zaman zaman aralarında görüldüğünden bahseder⁴⁴. Bu bilgi Hüseyin Mazlum'un cepheyle irtibatlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu süreçte Hüseyin Mazlum, 6-8 Ağustos 1919'da toplanan Nazilli Kongresi'ne de Tavas temsilcisi olarak katılmıştır. Nazilli kongresi Batı Anadolu'da toplanan önemli kongrelerden biridir. Karacasu delegesi Mustafa Hulusi'nin başkanlığında toplanan kongrede Nazilli'den Zihni Bey, Garbi Karaağaç'tan Mehmet Hilmi, Karacasu'dan Mehmet Vehbi, Çal'dan Mehmet Emin, Bozdoğan'dan Birgili Mehmet, Denizli'den Mehmet Emin Bey temsilcidir. Kongrede on sekiz maddeden oluşan kararlara göre, merkezi Nazilli olmak üzere Aydın, Denizli, Muğla liva ve kazalarında Heyet-i Milliyeler kurulması kararlaştırılmıştır. Bu heyetler, Yunanlılar'a karşı girişilecek hareketleri örgütleyecek, asayiş sağlayacak, cephelere gerektiği kadar mücahid ve gönüllü sevkini temin edecek, aynı zamanda askerlerin iâşesiyle ilgilenecek ve onların ailelerine de yardımda bulunacaktı⁴⁵. Hüseyin Mazlum'un Nazilli Kongresi'ne Tavas temsilcisi olarak katılımı, onun Tavas bölgesindeki milli kuvvetlerin düzenlenmesinde etkili bir isim olduğunu gösterir.

⁴² BCA, 490. 01/519.2083/1.24.

⁴³ Bedri Noyan Dedeababa, a.g.e., C. VI, s. 64.

⁴⁴ Celal Bayar, a.g.e., s. 234.

⁴⁵ Sıtkı Aydinel, a.g.e., s.258-259; Fehmi Akın, "Birinci Mecliste Denizli Milletvekilleri", *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu*, C. 1, Fakülte Kitabevi, Isparta 2007, s. 556-560 (557-558); Bedri Noyan Dedeababa, a.g.e., C. VI, s. 62; Şükrü Tekin Kaptan, *Kurtuluş Savaşında Denizlililer Önderler*, Bilal Ofset, Denizli 2004, s. 40.

4-11 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi'nde oluşturulan Mustafa Kemal'in başkanlığını yaptığı Heyet-i Temsiliye, Ankara'da kurulacak olan meclis için her sancaktan beş kişinin gönderilmesini istemiştir. Müftü Ahmed Hulusi Efendi, seçilecek kişilerin devlet ve milletin iç ve dış siyasetini bilen, her surette vatan ve milletin menfaatlerini koruyan kişiler olmasını istemiştir⁴⁶. Yapılan seçimlerde⁴⁷, Denizli'den I. TBMM'ye gönderilen beş mebusan biri de Hüseyin Mazlum'dur⁴⁸. Üç oğlu cephede iken Hüseyin Mazlum da mecliste milletvekilidir. Aynı zamanda I.TBMM'de yer alan üç Bektaşî babasından birisidir⁴⁹. Hüseyin Mazlum, Mustafa Kemal'in meclisteki din adamlarıyla çektiği bir fotoğrafta Mustafa Kemal'in hemen sağında yer almaktadır (Ek 8)⁵⁰. Celal Bayar onun hakkında "...Bu muhterem zat ...Tam Bektaşî babası kıyafeti içinde iyi kalpli bir vatansever olarak mecliste çalışır sevilir ve takdir olunurdu. Aramızdaki en mutaassıp hocaların dahi dostluğunu kazanmıştı" der⁵¹. Besim Atalay da onun için "Dihe ve ahlaka, ibadete riayet ederdi" ifadesini kullanır⁵². Bu ifadeler Hüseyin Mazlum'un meclis içinde de makbul şahsiyetlerden biri olduğunu göstermektedir. Küçük'ün araştırmasına göre meclisteki Bektaşî babalarının Sünnilerden farklı oldukları söylenemez. Onlar bugünkü algının aksine "gayrı sünni" olarak nitelendirilmemişler, mecliste farklı bir muameleyle maruz kalmamışlardır⁵³.

Hüseyin Mazlum'a Milli Mücadeledeki katkıları nedeniyle 9 Haziran 1924 tarihli bir istiklal madalyası da verilmiştir (Ek 9). Oğlu Mümtaz da 57. Fırkanın ve Denizli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin inhası üzerine 472 ve 1555 nolu beratlarla iki kıta kırmızı şeritli istiklal madalyasıyla ödüllendirilmiştir⁵⁴.

Hüseyin Mazlum'un milletvekillik görevi yaklaşık üç yıl sürmüştür⁵⁵, Meclis'te irşad ve Nafia komisyonlarında görev almıştır⁵⁶. Ayrıca, Meclis'e takrir ve kanun teklifleri verdiği tespit olunmaktadır. Bunlardan ilki, İzmir cephesi savunucularına meclisin selam ve teşekkür göndermesiyle ilgili 25 Haziran 1920'de arkadaşlarıyla birlikte sunduğu takriridir⁵⁷. Takrirden Yunan işgaline karşı on bir aydan beri canları, malları ve her türlü fedakarlıkla savaşan İzmir cephesi kahramanlarına telgrafla selam ve teşekkür gönderilmesi istenmiştir ve bu istek büyük bir hamasetle Meclis'te kabul edilmiştir. Bir diğeri, Hacı Bektaş nahiyesinin kaza

⁴⁶ Ali Sarıkoyuncu, *Milli Mücadelede Din Adamları I*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 1999, s. 103-104.

⁴⁷ Mustafa Albayrak, Hüseyin Mazlum'un Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde bulunduğunu eserinde ifade etse de, buna dair başka bir kaynak bulunamamıştır. Mustafa Albayrak, *Milli Mücadele Dönemi'nde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919-2 Ağustos 1920)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 1998, s.197; Son Osmanlı Mebusan Meclisinde Denizli'den Mehmet Emin Bey ile Hakkı Behiç Bey mebusur. *Denizli İl Yıllığı*, Ayıldız Matbaası, 1968, s.134.

⁴⁸ Nuri Köstüklü, a.g.e., s. 70.

⁴⁹ Hülya Küçük, a.g.e., s. 69.

⁵⁰ *Fotoğraflarla Atatürk'ün Hayatı (Doğumundan Ölümüne)*, Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii, s. 59.

⁵¹ Celal Bayar, a.g.e., s. 234.

⁵² Besim Atalay, "Son Bektaşiler...", *Hatıralar, Vesikalar, Resimlerle Yakın Tarihimiz*, C.1, S.10, 3 Mayıs 1962, s. 295-296.

⁵³ Hülya Küçük, a.g.e., s. 134.

⁵⁴ BCA, 490. 01/519.2083/1.25.

⁵⁵ Mustafa Kara, *Din, Hayat, Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler*, Dergâh Yay., İstanbul 1990, s. 324.

⁵⁶ Hülya Küçük, a.g.e., s.133.

⁵⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İctima Senesi 3, C. 1, Ankara 1959, s.9, 43.

haline dönüştürülmesine dair sunduğu kanun teklifidir (20 Haziran 1922). Bu teklif layiha encümenine sunulmuş oradan da bir mazbata şeklinde Dahiliye Vekaleti'ne gönderilmiştir⁵⁸. Etkili olduğu bir diğer olay ise Siird Mebusu Çallı Mustafa Sabri Efendi ile Çal Kazası halkına yardım edilmesiyle ilgili bir takrir sunmasıdır. Takrirden, Çal halkının cephe bölgesi olması dolayısıyla ziraat yapamadıkları, açlık, sefalet çektikleri, yardıma muhtaç oldukları belirtilmiş, "masarif-i mecbure" adı verilen ve eğitim hizmetlerinde kullanılan vergiden muaf olmaları istenmiştir (27 Haziran 1922)⁵⁹. Bu isteğin mümkün olamayacağı yönünde Maarif Vekili Safa Bey'in karşı cevabı vardır (18 Mart 1923)⁶⁰.

Milletvekillik görevinin ardından Hüseyin Mazlum Denizli'ye geri dönmüş, vefatına, yani 1945 yılına kadar tekkede yaşamış çiftçilikle meşgul olmuştur (Ek 10). Şubat 1941'de TBMM'nin birinci devresinde azalık etmiş olanlardan yardıma muhtaç bulunanlara para yardımı yapılması hakkında çıkarılan kanundan o da faydalanmış ve kendisine üç aylık bağlanmış⁶¹. Oğullarından Mümtaz ise Denizli Türk Ocağı'nda önemli hizmetlerde bulunmuştur. Denizli Lisesi inşası sürecinde mektep inşaat komisyonu kurmuş, bu komisyonun ikinci reisliğini yürütmüş ve yardım toplamıştır. İsmet İnönü başbakan iken Denizli'yi ziyaret esnasında yarım kalan Denizli Lisesi'nin inşaatı için bütçeden tahsisat çıkarılmasında önemli rol oynamıştır⁶². Daha sonra Manisa'da Sıhhiye Dairesinde çalışmış, Bektaşilik erkânında da ilerleyerek "Baba" olmuş ve 1967 yılında İzmir'de vefat etmiştir⁶³.

Sonuç

Milli Mücadele düşüncesinin filizlenmesinde, fiili olarak mücadelenin başlamasında ve sürdürülmesinde din adamları oldukça merkezi bir rol oynamışlardır. Halkı bilinçlendirmişler, teşkilatlandırmışlar ve cephelere her açıdan destek vermişlerdir. Bu noktada Denizli'de Müftü Ahmed Hulusi Efendi (1861-1931) başat bir rol oynamış, halka "cihad" çağrısı yaparak kurtuluş mücadelesinde bölgenin lideri haline gelmiştir. Bir Bektaşî Babası olan Hüseyin Mazlum da Müftü Ahmed Hulusi Efendi'nin akranıdır ve Denizli'nin önde gelen din adamlarındandır. Osmanlı coğrafyasındaki Bektaşî gruplar içerisinde de tanınan ve sevilen sayılan bir şahsiyettir. Denizli ve Tavas bölgesinde Milli Mücadele'nin önemli destekçileri arasındadır. Ailenin tekkede oturarak önemli bir geçit noktasında yaşaması da stratejik açıdan verdikleri desteğin önemini artırmıştır. Hüseyin Mazlum'un I.TBMM'ye milletvekili olarak seçilmesinde bu özellikleri etkili olmuştur. Oğlu Mümtaz Bey de diğer kardeşleriyle birlikte Aydın, Köşk Cephesinin önemli birer müdafaacısı olmuş, aile I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Dönemi'nde Süleyman ve Cafer Sadık adlı iki ferdi vatan uğrunda feda etmiştir.

⁵⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, C. 19, Ankara 1959, s. 6,11.

⁵⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, C. 19, Ankara 1959, s. 10,421,422.

⁶⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, C. 26, Ankara 1960, s. 11,12, 27, 419.

⁶¹ BCA, 490. 01/519.2083/1.9

⁶² BCA, 490. 01/519.2083/1.25.

⁶³ Bedri Noyan Dedebaba, a.g.e, C.VI, s.63-64.

KAYNAKÇA

A. ARŞİV KAYNAKLARI

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

490.01/519.2083/1.

TBMM ARŞİVİ

Hal Tercümeleri, 106.1.1

Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 1, C. 1, Ankara 1959.

Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, C. 19, Ankara 1959.

Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima Senesi 3, C. 26, Ankara 1960.

B. KAYNAK VE ARAŞTIRMA ESERLER

A'dan Z'ye Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Dönemi (2005), C.2, İstanbul: Boyut Matbaacılık.

Akın, Fehmi (2007), "Birinci Mecliste Denizli Milletvekilleri", *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu*, C. 1, Isparta: Fakülte Kitabevi, s. 557-558.

Akın, Veysi (2009), "*Sarayköy Heyet-i Milliyesi*" ve Milli Mücadele'de Sarayköy, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Albayrak, Mustafa (1998), *Milli Mücadele Dönemi'nde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919-2 Ağustos 1920)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Atalay, Besim (1962), "Son Bektaşiler...", *Hatıralar, Vesikalar, Resimlerle Yakın Tarihimiz*, C.1, S.10, s. 295-296.

Aydinel, Sıtkı (1993), Güneybatı Anadolu'da Kuvâ-yı Milliye Harekâtı, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bayar, Celal (1997), Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Gidiş, C.7, İstanbul: Sabah Kitapçılık.

Bayraktar, Bayram (1991), "Milli Mücadelede Denizli Olayı", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. VIII, S. 22, s.141-153. [www. http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-22/milli-mucadelede-denizli-olayi](http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-22/milli-mucadelede-denizli-olayi).

Beyazıt, Mustafa – Beyazıt Yasemin (2014), *Denizli Dediği Tekkesi*, Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Dedebaba, Bedri Noyan (2002), *Bütün Yönleriyle Alevilik ve Bektaşilik*, C.V, Ankara: Ardiç Yayınları.

Dedebaba, Bedri Noyan (2003), *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik*, C.VI, Ankara: Ardiç Yayınları.

Demir Baba Velâyetnamesi (İnceleme-Tenkitli Metin) (2011), Haz. Filiz Kılıç-Tuncay Bülbül, Ankara: Grafiker Yayınları.

Denizli İl Yıllığı (1968), Ayyıldız Matbaası.

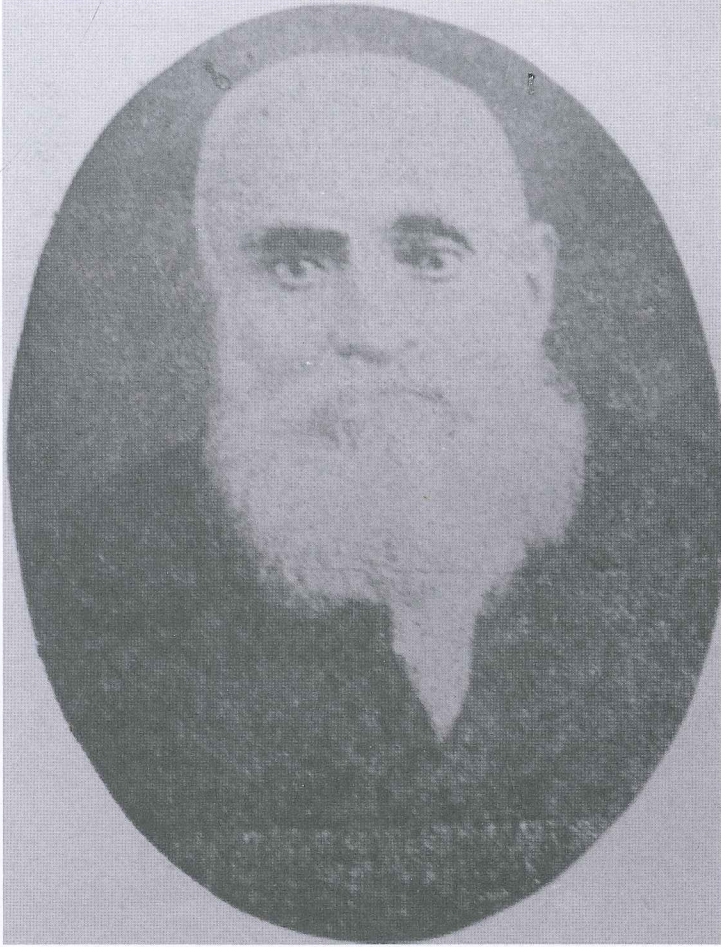
Fotoğraflarla Atatürk'ün Hayatı (Doğumundan Ölümüne), Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii.

Gölpınarlı, Abdülbaki (1997), *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Haytoğlu, Ercan (2014), "Milli Mücadele Döneminde Tavas", *Kadim Oğuz Şehri: Tavas*, Ed. Mehmet Meder-Süleyman İnan-Mehmet Karabay, İzmir: Tavas Belediyesi Yayınları, s.26-33.

- Kaptan, Şükrü Tekin (2004), *Kurtuluş Savaşında Denizlililer Önderler*, Denizli: Bilal Ofset.
- Kara, Mustafa (1990), *Din, Hayat, Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Köstüklü, Nuri (1999), *Milli Mücadele’de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Küçük, Hülya (2003), *Kurtuluş Savaşında Bektaşiler*, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Sarıkoymuncu, Ali (1999), *Milli Mücadelede Din Adamları I*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Sarıkoymuncu, Ali (2010), “Milli Mücadele’de Denizli Müftüsü Ahmet Hulusi Efendi”, *Milli Mücadele’de Denizli ve Müftü Ahmet Hulusi Efendi Sempozyumu Bildiriler*, Denizli : Denizli Belediyesi Kültür Yayınları.
- Saygı, Hakkı (2007), *Soru ve Cevaplarla Alevi-Bektaşî İnancı*, İstanbul: Cem Vakfı Yayınları.
- Toker, Tarhan, Kuvayı Milliye ve Milli Mücadelede Denizli, Denizli Sanayi Odası Yayınları.
- Tütenk, Ahmet Akif (1949), Milli Mücadelede Denizli, İzmir: Denizli Öğretmenler Yardımlaşma Derneği Yayınları.
- TBMM Albümü 1920-2010 (2010), C.1, Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.

EKLER

Ek 1: Hüseyin Mazlum Bababalım.

1071

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Döneminde Denizli Milletvekili Hacılar in:			
kıs. olduğunu:			
Adı ve Soyadı (2)	Hüseyin Hacılar Hacılar	Eserleri	teke ve zavaidi saduunadan evvel belediye tekelesi başbaşı
Balalarının ve anısının adı	Dede ali hatice Hacılar	İlim rütbesi	Yok
Doğum yeri	Tavas	Seçimden evvel- ki mesleki ve işi gücü	Ziraat ve Ticaret
Doğum tarihi	12/6	Milletvekilliği zamanında evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evli çocuklu bir kâğıt ye- rde şehit diğeri yedek üsteg men seferi ilerde şehit
Öğrenimi	Denizli medrese mez'unu	Osmanlı Meclisi Meclisinde Milletvekilliği varsa seçim yerleri	Yok
Bildiği diller	Yok	Bildiği ve okuduğu tarih	21/11/945
Neden uzmanla- ştığı olduğu	Yatırımcı		
Hayatının türlü değişikliklerine ait tamamlayıcı bilgiler			
Yok			

(*) Soyadı, Kanunenin evvel belediye tekelesi adıyla soyadı konulur.

Ek 2: Hüseyin Mazlum'un Hal Tercümesi, TBMM Arşivi, HT 106.1.1

Ek 3: Mümtaz Bababalım, 1937.

3/3/942
Ankara

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T.C. C. H. P. Genel Sekreterliği Üstün Katına

103
2

C. H. P. Genel Sekreterliği

2262 3 Şubat 1942

FİŞE İŞLENDİ

KELİ: /

Semimi dilektir:

Bendeniz, millî mücadelenin fevriyanında düşmana karşı bayrak açan vatanseverlerin, Aydın cephesinin ön saflarında bilfiil silâhlı serhad vücuda getirmiş bir ferdidim. Yedek subay bulunmağım ve geçen büyük harbin başından sonuna kadar bilfiil cephelerde ve fırka erkânı harbiyesinde mesbuk hizmetlerimden aldığım dersler ve tecrübelerimden istifade ederek Ay-
dın Köşk cephesine bağlı Üçyol namile maruf mühim bir gedikte teşkiline muvaffak olduğum ve bizzat kumanda ettiğim millî intikam taburumla ve yalı-
nız piyade silâhımla karşımdaki bir elay piyade ve kâşeterye dağ topçusundan mürekkep düşman kuvvetini, bütün mahrumiyetlerimize rağmen bir seneye yakın yerinde saydırdım ve müteaddit hücumlarını akim bırakmağa muvaffak oldum, bilahare 1336 senesinde düşmanın her cepheden ve faik kuvvetlerle vukubulen umumî tearruzunda dahi mevkiimi muhafaza etmiş isem de sağ ve solumdaki di-
ğer millî cephelerin gerilemesi üzerine bilmeceburiye harp kaidelerine uyara-
rak Denizli istikametinde gekildim, o sırada efe geceninlerin basit düşünce-
leriyle Denizlide ihâss ettikleri enarji ve kıtalın atıyen memleket ve mil-
lete getireceği zararları teyakkun ile bu fecayil önlemeğe çalışmış olmağım
her nasılsa bir kabahat addedilerek Demirci Mehmet efe tarafından idam
mahkûm edildim. İrkan halis Türk evladı bulunduğumdan bu idam hükmüne rağ-
men millî azmim kırılmadı, ruhumdaki vatan aşkı sönmedi, bu garip tecelliye-
de karşı karşıya gelirken mücadele ettim, husûle gelen sükinden ve
Denizlide askeri teşkilatın kurulmağa başlamasından cürret alarak hemen etra-
fımızdan silâh ve atları kendilerinden vücuda getirdiğim bir bölük süvari
ile Denizlide kadro halinde bulunun tarihî 57'nci tümene iltihak ettim, yine
yedek subay olan küçük biraderim de keza etrafımızdan topladığı müsallâh
bir piyadebölüğü ile bana peyrev oldu, bizim bu millî kuvvetlerimiz, istik-
lâl savaşımız tarihinde çok şerefli bir sahife teşkil eden o 57'nci tümen-
imizin çekirdeği oldu, bu suretle Tümenin kuruluşunda da şerefli bir hizmet
ifa etmiş bulunduk ve tümeninde ilk tazyif edilmiş yedek subaylar mevkiini a-
aldık ve artık bu bölüklerimiz millî komutanı olarak fırkamızla birlik-
de ve fırkamızın iştirak ettiği bütün geri ve şerefli ileri harekâttaki her
türü güçlükleri yenerak çalışdık, bu meyanda yedek subay okulunu ikmeleden
diğer küçük biraderim de tümenimiz subayları içine katıldı, o da bilfiil
takım komutanı idi, şu suretle üç subay birader cephelerde ve babamız da
tarihî Büyük Millet Meclisinde Denizli meb'usu olarak aza bulunuyordu ki
bir evden babalı oğullu dört Öztürk evladı bizler, Türkün istiklâl savaşı
kahramanlarının eşsiz şanlı saflarında yer almış bulunuyorduk,
Merhum Ulu ATATÜRK, eşsiz büyük askerın yarattığı cihansumul
zaferi idrak ederken küçük kardeşim piyade bölük komutanı Cafer Sadıki İza-
mir Seferihisar kazasının Doğanbey nehiyesinde şehit vermek suretile aziz
Türk vatanının istiklâli şerefi uğruna kurban eyledik, Sağ kalanımız bile-
hara terkisen yuvamıza döndük.

Bir yuvanın dört baş elemanı 4 sene kadar hususi işleri başın-
dan ayrılırsa o yuvanın zirai ve iktisadî işlerinin ne dereceye kadar sar-
sileceği temmül buyrulsa yeri vardır, Buna rağmen:

19

24

Ek 4: Mümtaz Bababalım'ın C.H.P'ye Sunduğu 1942 Tarihli Dilekçe, BCA, 490.01/519.2083/1.24

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

sayfa - 2

Büyük zaferin negeleri içinde milli hizmet azmim hiç sarsılıp sarsılmadan memleketim olan Denizlide Türk ocağında bilfiil vazife aldım, hususi işleme tercihen memleket irfanının yükseltilmesi gayesiyle mektep inşaat komisyonu teşkil ettim, bu komisyonun fahri reisliğini Vali bey Mithata (Devlet surası daire müdürlerinden) ve seni ve faal reisliğini de bizzat deruhde ettim, yorulmaz mesai ile on bin liraya yakın iane topladım, bir okadar da hususi muhasebe bütçesinden tahsisat koparttık, Büyük milli Şef İSMET İNÖNÜ Başvekil iken Maarif vekili merhum Vasıf Çınar ile birlikde Denizliyi gereflendirdikleri sırada Yüksek gereflerine Türk ocağında verdiğimiz gay zıyafetinde mesaimizi huzurlarında arz ederek Denizlide vücuda getirilecek bir lisenin muhitin geçim ucuzluğu ve merkezi vaziyeti dolayısıyla Denizli ve etrafında beş vilayet yavrularının irfan kaynağı olacağını izah ve tebarüz ettirmekliğim üzerine MİLLİ ŞEF maruzatımızı muhik görenek ciddi bir alaka ile mektep yerini ve bodrum katından mada iskelet halinde bulunan mektep binasını bizzat gördüler ve ilk defa olmak için 20 bin liranın Devlet bütçesinden yardım yapılmasına emir buyurdular, inşaat hararetiyle devam etti, müteakip yıllarda bina devlete mal oldu.

Büyük MİLLİ ŞEFİMİZİN 1941 senesi içinde Denizliyi teğriflerinde buyurdıkları gibi bugün Türkiyede temayüz etmiş olan bu lisenin 1700 müsuru baliğ olan teğnei irfan ile iftihar duymakda, mesaisi mesbuk diğer yurddaglarım kadar haklıyım.

Ebedi şef ATATÜRKÜN Denizliyi teğriflerinde: milli mücadelede çalışanlara dair cereyan etmiş olan müşahabelerinde en çok naçiz isimim üzerinde durulmuş olmasından mütehasşis olarak en çok naçiz isimim üzerine bizzat dikte ettirmişler ve gösterdikleri arzu üzerine İzmirde yüksek huzurlarına tekdin edilmişdim, bundan sonra işaret ve emirlerle müteakip intihap için meblis namzetleri meyanına kayıt edilmişdim. Keyfiyetten haberdar olan Denizli mebl'uslarından merhum Necip Ali Koculu ve Kazım Samanlı; tevil götürmeyecek kadar tamame halkçı olan aileme kargı ileriden beri tekin-dıkları hususi menafi zıddiyetlerinin tesirinden vareste kalamamış olacaktırlardı ki zennime göre intihaplerde aleyhimize ve aleyhine bizzat müessir olmuş bulunmalarından ve benim de maalesef şimdiye kadar Yüksek Parti ile bizzat temas etmemiş olmaklığımdan köşeli nisyanı keldim ve enselime nisbetle hakikaten mağdur kaldım.

Milli meseimi tasvir eden yukarıdaki maruzatında riya yoktur. 57'nci farkanın ve Denizli müdafesi hukuk cemiyetinin inhaları üzerine 472 ve 1555 NO.lu beratlarla iki kıta kırmızı şeritli istiklâl madalyasıyla telif edilmiş bulunuyorum, bu hizmetlerimiyekinden gören ve bilen helen sağ yüksek şahsiyetlerden, muhterem Dahiliye vekili Faik Öztürk, Mebus Celal Bayer, Devlet surasından muhterem Mithat, Denizli mebusları Yusuf, Tahir, Fahri, Emin Arslan, diğer mebuslardan Mehhar Germen, Refik İnec, Hüsnü Kıtapoğlu, Ridvan Nafiz, Yeşar Özey ve daha pek çokları ve ayrıca şahsıma yazı-lı 28/2/1939 tarihli mektuplarının suretini leffen tekdin ettiğim Milli müdafes Vekâleti sabık umumi müsteşarı Korgeneral Nazmi Solok, halen 5 ci kor komutanı olan Korgeneral Kurtcebe Nuyan ve şimdiki adreslerini bilmediğim diğer general ve ümera vardır.

Henüz epice zaman çalısacak kadar sıhhatli ve dincim, suur ve idrakim yerindedir. Milli hidematım göz önüne alınarak her ne şekilde olursa olsun terfihim cihetine gidilmesini yüksek Partiden yalvarırım.

Mümtaz Balım

B.M.M. İnci devre mebl'uslarından
Denizli mebl'usu Hacı Hüseyin Maz-
lum baba Oğlu.

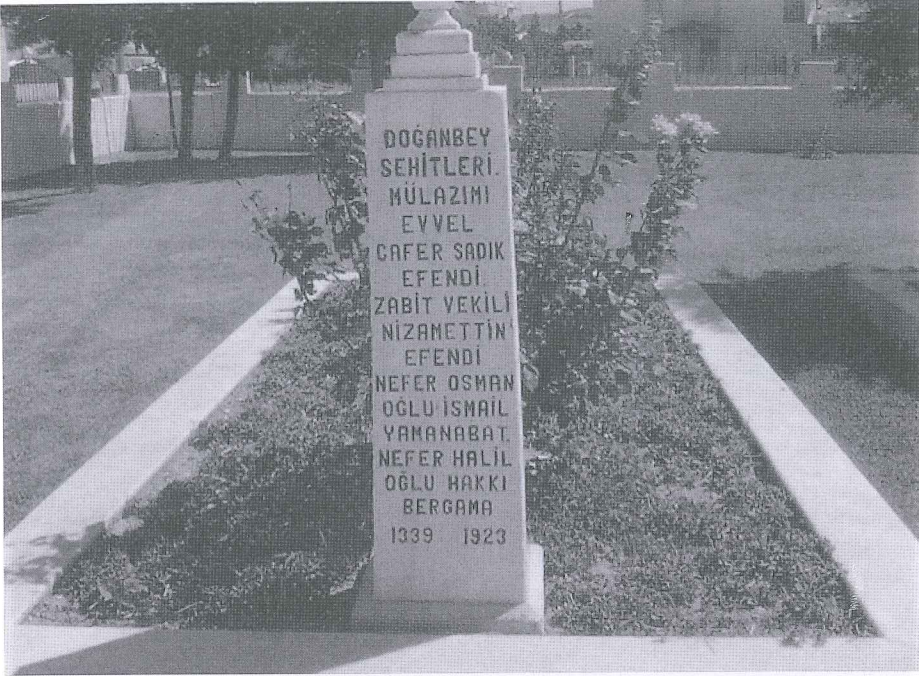
Ambaradaki muvakkat adresi:

Yenişehirde Ordu İni 3246.da

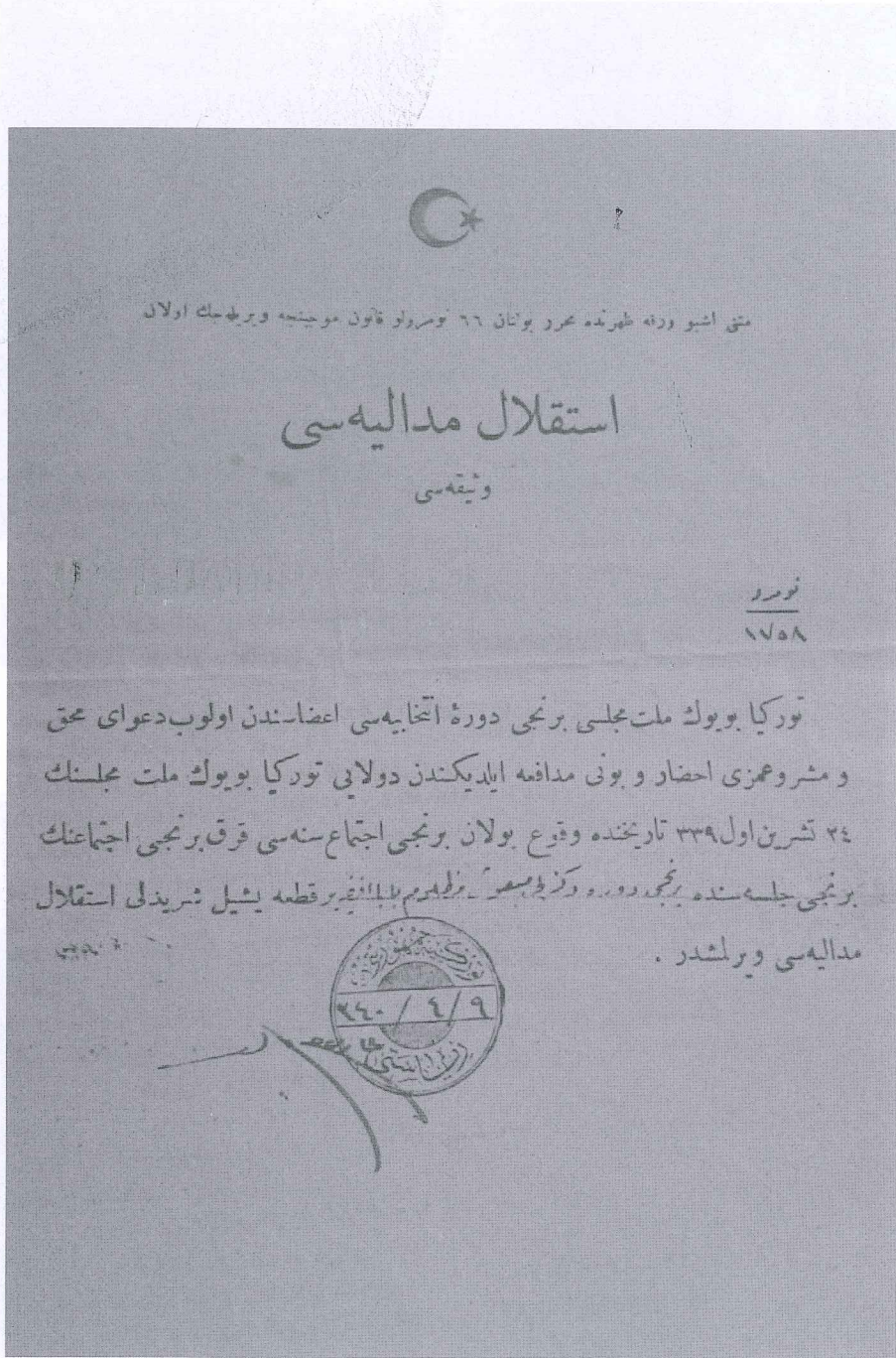
Ek 6: : Cafer Sadık (Sağdaki, Uzun Boylu kişi) Ve Arkadaşı.

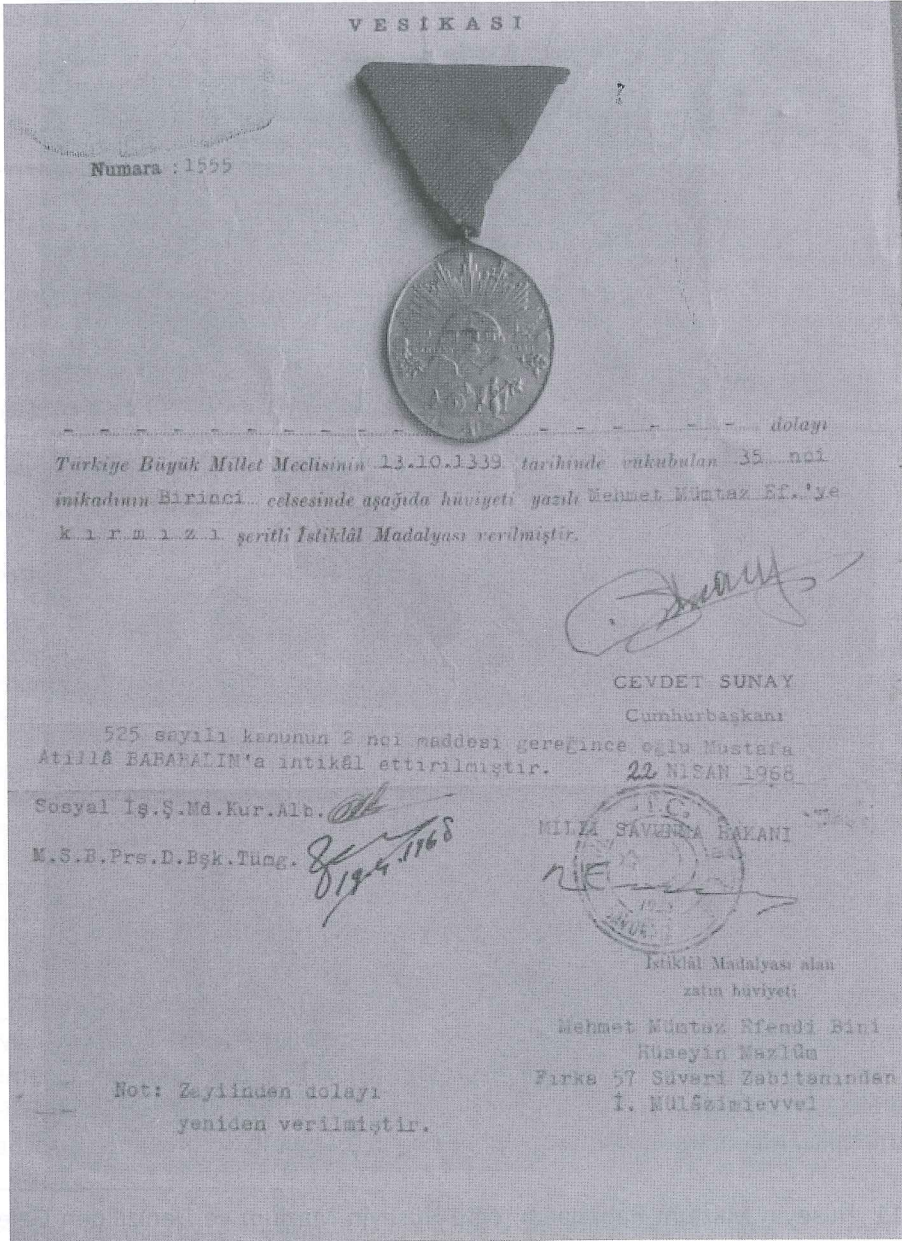
Ek 7: Cafer Sadık'ın Seferihisar'daki Kabri .

Ek 8: Atatürk ve I. TBMM'deki Din Adamları, Hüseyin Mazlum Atatürk'ün solunda ikinci sırada Bektaşî Başlığı ile yer alır. (Fotoğraflarla Atatürk'ün Hayatı Doğumundan Ölümüne).

Ek 9: Hüseyin Mazlum Bababalım'ın İstiklal Madalyası Vesikası.

Ek 10: Mümtaz Bababalım'a Verilen İstiklâl Madalyası ve Vesikası.

Ek 11: Hüseyin Mazlum Bababalım, oğlu Hüseyin Mazlum ve Denizli'den Gelen Komutan Misafirleri İle Deddiği Sultan Türbesi Önünde (1938/1939).